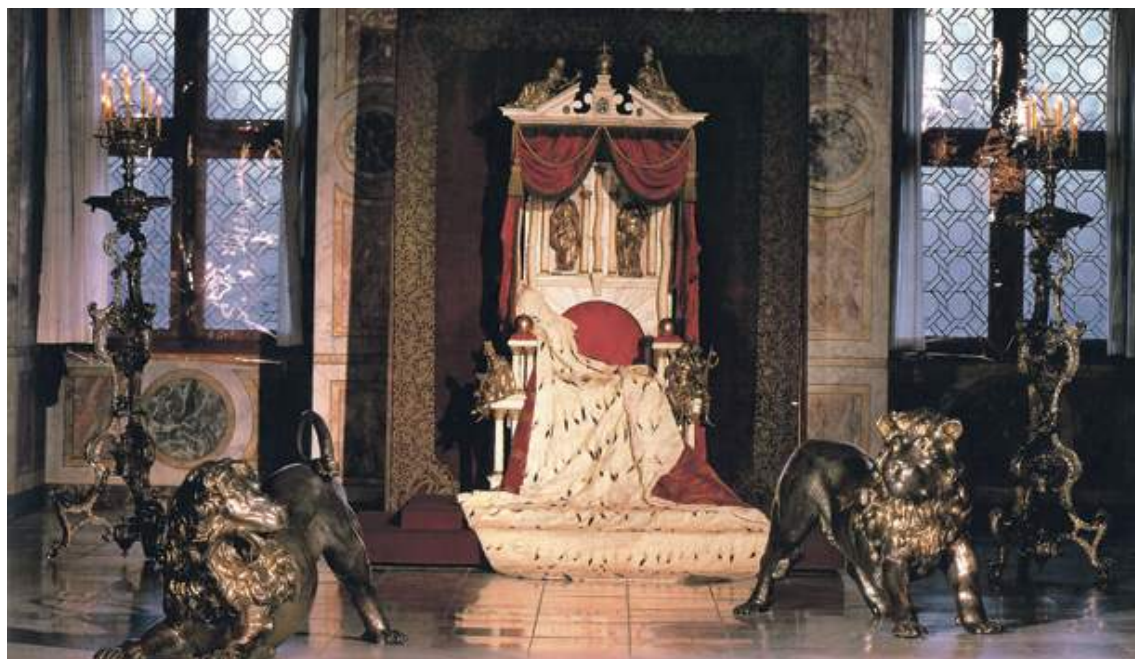

FRA TRONSTOL

TIL SLÆNGESTOL

FRA TRONSTOL TIL SLÆNGESTOL

Der findes et utal af stole: Hængestole, slængestole, liggestole, klapstole, klismosstole, spisestuestole, foldestole, bærestole, barberstole, rullestole, kørestole, babystole, hyggestole, popstole, flydestole, gyngestole, hoppestole, og så findes der tronstole.

Prøv at forestille jer, hvordan en dag ville være uden stole.

De fleste mennesker har mange stole i hjemmet, hvis de begynder at tælle op. Ofte benytter vi flere forskellige slags stole i løbet af en dag: Til at spise, til hvile, i skolen, til at arbejde. Andre steder i verden klarer mennesker hverdagen ganske udmærket uden stole. Ved at sidde på hug, i skrædderstilling eller på tæpper, oppolstrede puder, bænke eller andre måder at sidde på.

Af alle møbler er stolen den, der står mennesket nærmest. Den løfter os op og bærer vores krop. Vi bruger stole for at kompensere for kroppens mangler. En stol er et design, som vi bruger hver dag. Stole kan også komme på museum og beundres for deres form, konstruktion, materiale og skønhed. Men stole er som oftest skabt for at blive brugt af mennesker.

Verner Pantons
"Flyvende møbler",
1963.

Disse møbler lagde
op til nye kollektive,
svævende samværs-
former.

Foto: Copyright Panton
Design, Basel

Mange børn kan have svært ved at sidde stille på en stol. Vi opdrages til at bruge stole. At tilbyde en gæst en stol er også et tegn på høflighed, diplomati eller imødekommenhed. Stole spiller en stor rolle i menneskers sociale samspil og relationer.

Stole, ordspil og metaforer

Stolen er en så vigtig ting, at det også kommer til udtryk i sproget gennem ordspil og metaforer. Vi har begrebet "at stole på nogen". Vi har udtryk som "at sætte sig mellem to stole". Det betyder, at man ikke kan finde ud af, hvilken side man skal vælge. Vi taler om, at man kan "sidde i en varm stol", dvs. i en svær stilling. Vi har også et udtryk som "hovedstol", som er startgælden på et lån. Hovedstolen betyder også det, et menneske er gjort af: erfaringer, erindringer, viden, fortællinger og forhold til andre mennesker og samfund.

Stolen og kroppen

En stol er tæt forbundet med menneskekroppen, som har givet navn til dens former, dimensioner og dele. En stol har ben, sæde, armlæn, ryg og øreklapper. En stol har ofte en form for personlighed. Den kan være mandlig eller kvindelig i sin form – med lige former eller kurvede former. Den kan være pompøs, enkel, speciel, sjov, eller den kan være nuttet, f.eks. formet som en bamse. Stole kan enten favne eller støtte kroppen. En stol kan være skeletagtig i struktur og form, eller den kan være godt polstret og blød præcis på samme måde, som menneskets krop kan være det.

Nogle stole tager venligt imod kroppen med bløde sæder og polstrede armlæn, andre stole er mere hårde, stive og regulære og tvinger brugeren til at sidde ret op og ned og derved med en vis form for opvakthed. Stole kan også aktivere kroppen. Det gælder gyngestole, vippestole og hoppestole.

En stol skal tilpasses kroppens proportioner. Mange møbler har standardmål baseret på det gennemsnitlige menneske. Men der findes også møbler, der kan indstilles i forhold til den, der bruger dem. Det gælder f.eks. førersædet i en bil, hvor stolen kan trækkes frem og tilbage, alt afhængig af hvor lange førerens ben er. Ryglænet kan også indstilles. Og i flere biler kan rattet også indstilles, således at den, der kører, sidder bedst muligt og kan nå alle pedaler. Det er selvfølgelig temmelig vigtigt, da der ellers kan opstå faretruende situationer.

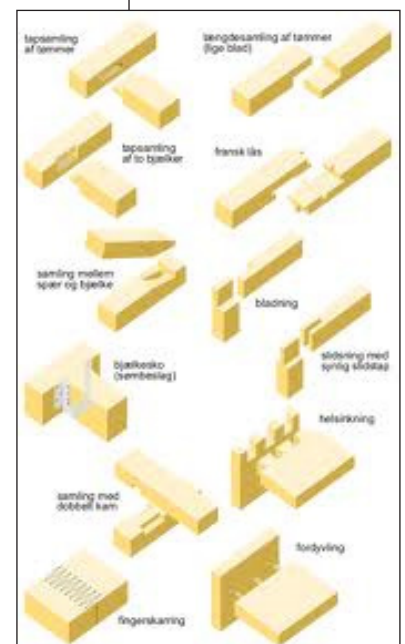
Stolens konstruktion

Stolen skal kunne bære en menneskekrop. En krop, der sætter sig med stor kraft i sædet, og en krop, der ofte vender sig i nye stillinger. Derfor skal den have en stærk konstruktion, da det jo ikke er så godt, hvis den stille og roligt bliver lirket fra hinanden eller ligefrem braser sammen. Prøv at se nærmere på, hvad der er de bærende elementer i stolen, og hvad det er, der bliver båret. Nogle stole er konstrueret, så alt er skruet ind i sædet. Andre er konstrueret, så alt er skruet fast på ryg og ben. Stolen er ofte bygget op af stærke, modstandsdygtige materialer som træ, stål, jern, aluminium eller hårdt plastik. En stol kan godt se stor, blød og rund ud, men alligevel være bygget op med et hårdt skelet nedenunder. Samtidig med at stolen skal kunne holde, skal vi også sidde godt, og gerne på en måde, der ikke hindrer kroppens naturlige bevægelser. Det gælder i særlig høj grad møbler til brug i skolen eller på arbejdet. Der er dog produceret en del stole, der slet ikke er særlig rare at sidde på. Det er stole, hvor det er andre ting, der har været vigtige, såsom æstetik (hvordan den ser ud) og signalværdi (er det smart at have sådan en stol).

Når stole skal konstrueres, er samlingerne vigtige. Når de skal laves, bruger snedkeren sit værktøj: høvl, stemmejern, Ziehklinge, stregmål, sav og ridsespids. Det kan også laves på maskine. Det er selvfølgelig rigtig vigtigt, at værktøjet er skarpt.

Stole og form

Hvordan er stolen formet? Den kan være formet som en traditionel stol med ben, sæde og ryg, men den kan også være formet som en stor hånd, som læber eller som en kludebunke, der er bundet sammen. Stole kan være helt klare og definerede i deres form eller mere flydende i deres form. I den klassiske formdannelse er stolen opbygget ud fra en forestilling om harmoni, hvor delene er klart definerede og ofte har specielle navne – den klassiske form er fornuftsbetonet, planlæggende og idealsøgende. Sådan forholder det sig ikke med den organiske form, der er kendetegnet ved at være mere intuitiv, legende og fri i sin udfoldelse. Det er altså stole, der repræsenterer nogle meget modsatrettede værdier, der også har forbindelse til, hvordan man tænker univers, samfund og menneske, dvs. idéer inden for filosofi, samfundsteori og naturvidenskab. Den organiske form er kendetegnet ved sammenhæng og flydende overgange og kan være mere eller mindre formløs.

Her ses tapning og dybling.

Foto: Den Danske Encyklopædi

Kaare Klint arbejdede i mange af sine møbler ud fra den ideelle cirkelform. Han er inspireret af Leonardo da Vincis tegning Den Vitruvianske Mand (ca. 1490, Galleria dell'Accademia, Venezia), der er et studie af en voksens ideelle proportioner. Den følger nøje den romerske forfatter Vitruvius, der i sin bog om arkitekturen (1. årh. e.Kr.) skriver, at en tempelbygning skal være lige så harmonisk proportioneret som en velbygget menneskekrop. Det handlede med andre ord om at finde frem til de rette proportioner. Inden for billedkunst og arkitektur taler man om proportioner i forbindelse med forholdet mellem dele og helhed samt delene indbyrdes. Proportioner indgår således næsten altid i en æstetisk vurdering af det synliges udformning.

Der er en lang række stole, der opbygget sådan, at den omslutter den siddende i et imaginært rum formet som en kugle, en liggende cylinder eller som et æg.

Mies van der Rohe arbejdede også med at indskrive sine stole i et imaginært rum, der bestod af sfærer. Barcelonastolen er både klassisk og kubistisk. Klassisk i sin strenge geometriske **opbygning** og kubistisk i sin rumopfattelse.

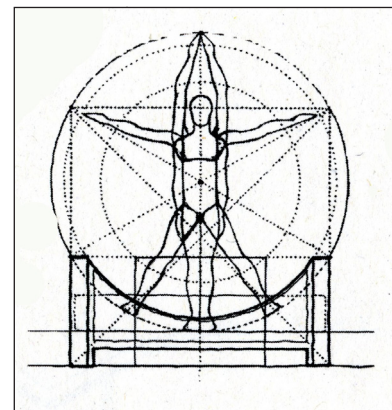
Funktionen

Formen følger funktionen, sagde en stor amerikansk arkitekt (Louis Sullivan). En kontorstol har andre krav til formen end en tandlægestol. På en kontorstol skal sæde og ryg gerne kunne reguleres, og mange kontorstole har også hjul på, og det er en fordel, at man kan sidde ret op og ned i en kontorstol. En tandlægestol er en slags stolebriks, hvor hovedet og kroppen kan hæves og sænkes, således at tandlægen får placeret hovedet lige præcis i en stilling, der gør, at han eller hun kan lave tænderne. Så formen, brugen af materialer, mål og længde er altså afhængig af, hvilken funktion stolen har.

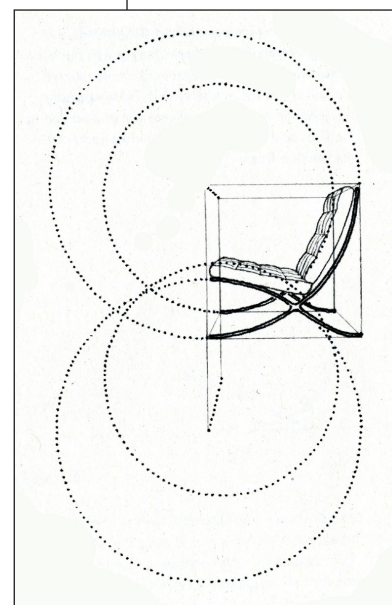
Stolen er i høj grad blevet udviklet og har antaget nye former gennem historien.

Wienerstolen og det formede møbel

Det helt særlige og bemærkelsesværdige ved stolens udvikling er forbundet med udforskningen af nye materialer og konstruktioner. Et meget vigtigt skridt består her i dampbøjningen, dvs. muligheden for at bøje eller forme træet frem for at tilskære det. I stolefremstilling begyndte man i midten af 1800-tallet at kunne bøje træet ind i former, at kunne formbøje det gennem opvarmning og damppres. Resultatet var et møbel, der er gået over i designhistorien, nemlig

Kaare Klint, 1938, fra bogen "Stolen I Rummet – Rummet i Stolen" af Erik Krogh.

Mies van der Rohe, 19, Erik Krog Tegning, Erik Krog, underviser Danmarks Designskole, "Stolen I Rummet – Rummet i Stolen".

Wienerstolen med de bløde, svungne former skabt af Michael Thonet. Michael Thonet var ikke den første, der bøjede massivt træ ved hjælp af damp, men det var ham, der udviklede metoden, så den kunne bruges i industriel produktion. Udgangspunktet for den nye metode var rundstokke i bøgetræ, som kunne bøjes, når de blev ført ind i et dampfyldt trykkammer. Stolens enkeltdele kunne færdiggøres hver for sig og herefter skrues sammen. Det betød, at stolen kunne transporteres adskilt og herefter samles af importører og forhandlere. Thonets billigste og mest succesfulde stol var Nr. 14, som allerede i 1930 var solgt i 50 millioner eksemplarer.

I årene efter 2. verdenskrig begyndte man at bruge spånplader og lamineret træ i møbelindustrien. Lamineret træ består af træ limet sammen med tynde finérplaner.

Det amerikanske ægtepar Ray og Charles Eames eksperimenterede med det laminerede træ til skulpturer, og Charles Eames fremstillede benskiner af formbøjet finér til soldater med brækket ben under 2. verdenskrig. Den viden og erfaring, de fik med, hvordan man kunne formbøje træet, overførte de til deres berømte stole-design. De skabte skalstole med frie, biomorfe kurver og stole, der lagde vægt på, at træets årringe, struktur og overflade skulle stå frem. "The Eames Chair" består af to krummede skaller af træ, sæde og ryg sat på et stålskelet. Den er elegant og alligevel forbløffende ligetil.

Myren, en sammenhængende form

Den danske designer og arkitekt Arne Jacobsen blev vældigt inspireret af Eames-stolene og ønskede at skabe en skalstol, hvor sæde og ryg hang sammen, en sammenhængende, organisk form. Det var en temmelig svær opgave, og det tog ham og tegnestuen lang tid at finde frem til en form og konstruktion, der kunne bære. Han fandt frem til at lime to lag tekstil mellem de syv finérslag, der blev presset sammen til en sammenhængende og meget stabil skal. Den karakteristiske talje, der minder om en myre, gav denne stol sit navn. Myren fra 1952 er gået over i designhistorien som en smuk, organisk formet stol, der også er funktionel, dvs. nem at flytte på, nem at vaske af og nem at stable.

Skumstolen – det flydende møbel

Gunnar Aagard Andersen (1919-1982) var arkitekt, billedhugger, maler og designer og en af efterkrigstidens mest eksperimenterende

"Wienerstol", stol af dampbøjet, opr. lamineret træ, udviklet fra ca. 1840 i Wien af Michael Thonet. Der findes flere typer af denne lette stol med de svungne linjer, fx Thonetfabrikkens nr. 14, kaldet wiener-caféstolen, med sæde af rørflet eller krydsfinér, der fra 1859 blev masseproduceret til bl.a. caféer og restauranter i Europa og USA.

Foto: Rikke Rosenberg

"Myren". Design: Arne Jacobsen. Producent: Fritz Hansen, 1952. Materiale: stål, finér, ostelærre.

Foto: Pernille Klemp

"Portræt af min mors Chesterfieldstol".
Design: Gunnar Aagaard Andersen,
materiale: Polyuretan,
1965.

Foto: Pernille Klemp DMD

multikunstnere. I 1964-65 skabte han skumstolen – som han kaldte for Portræt af min mors Chesterfieldstol.

Stolen er skabt af stoffet polyuretan, der i pulverform blev blandet med freon og vand tilsat brun farve, der minder om Chesterfieldstolens læderfarve. Dengang Gunnar Aagaard lavede stolen, hældte han det flødeskumsagtige materiale på gulvet i værkstedet og lagde i alt 12 lag. Han lod hvert lag størkne, og så lagde han et lag mere på. Stolen står i dag både på MOMA og på Designmuseum Danmark. Der er tale om en stol, der både kan ses som kunst og som design. At skabe sådan en formløs stol er provokerende, da det udfordrer vores forestilling om stole som noget, der er fast og til at stole på. Skumstolen har en flydende form; den peger på det, der endnu er uformet og kaotisk. Det er et legende, humoristisk og eksperimenterende møbel, der mest egner sig til udstillingsbrug. Gunnar Aagaard lavede sig en skumsofa til eget brug, som hans familie slængede sig i derhjemme.

Stole og materialer

Der findes stole af mange forskellige materialer: Træ, metal, plastik, gummi, læder, stof, skum, pap. De designere, der har skabt stolene, har ofte haft en stor lyst til at prøve at skabe nye former ved hjælp af nye materialer. Ethvert materiale har dets egne regler for, hvad det kan bruges til, og hvert materiale har sin egen skønhed og formmu-

ligheder. Nogle materialer kan holde i evigheder, andre er forgængelige, dvs. dårlige til at holde.

Træ

Stole har været skabt af træ gennem flere årtusinder. Træ er et godt materiale at lave stole af. Det er stærkt og holdbart, det kan være formbart, men det kræver tit ret udviklede teknikker at forme træ. Der findes forskellige slags træ. Eg, ask, lærk, palisander, mahogni og kirsebær er træsorter, der ofte har været brugt. Træ er et materiale, der kan bearbejdes på utallige måder. Den berømte danske designer Hans Wegner mente, at alle mennesker har en fornemmelse for materialer, kærlighed til træ har de fleste mennesker til fælles, og mange har lyst til at røre ved det, holde det, dufte til det og på alle måder opleve materialet. Wegner brugte hele sit liv på at skabe smukke møbler af træ og arbejde med træets særlige væsen og skønhed. Træet er et helt specielt materiale, fordi det er levende. Træ har forskellig styrke, elasticitet og vægt. Træer er ligesom mennesker unikke. Der findes ikke to træer, der er ens. "Intet andet væsen er så omfattende og snævert forbundet med menneskehedens skæbne som træet", skrev Alexander Demandt i Über allen Wipfeln.

Forskellige træarter
i finér.

Fra: Trægfinér.dk

Så længe der har været møbelsnedkere, har man været optaget af træets overflade, gjort den glat, så man ikke får splinter i fingrene. Ægypterne sleb træet med sandsten, polerede det med slibemiddel og behandlede det med gummi arabicum, harpiks eller bivoks. I andre perioder blev der pudset og poleret og afsluttet med voksbehandling, shellakpolering eller linoliefernis.

Dansk møbeldesign er blevet verdenskendt for kombinationen af godt træ, godt design og godt snedkerhåndværk. I 1900-tallet var Danmark verdensberømt for udsøgt snedkermøbelkunst.

I 1924 lavede den danske møbelarkitekt Kaare Klint en skole for "rumudstyr og møbelkunst" på Kunstakademiets Arkitektskole. Han var noget af en møbelmatematiker. Han var meget optaget af,

at menneskenes mål skulle passe sammen med møblernes mål. Han var også optaget af gamle møbeltyper. De kunne komme fra Østen, fra England, eller det kunne være folkestole fra Italien eller Grækenland. Klint ville forny det gamle, gøre stolene enklere og klarere i udtrykket, og han var optaget af at skabe møbler, der var baseret på de gamle møbelsnedkertraditioner – og så måtte stolene gerne både være jævne og udsøgte.

Kaare Klints Den røde stol fra 1927 i cubamahogni med betræk af rødt nigerskind og den engelske Chippendale-stol fra midten af 1700-tallet. Understellet er stort set uændret, men ryggen er forenklet. Kaare Klint arbejdede med de geometriske grundformer.

“Den røde stol” af
Kaare Klint, 1927,
Foto: Pernille Klemp

Pindestole

Pindestolen er fremstillet af runde pinde og er en af de ældste møbeltyper. Den inspirerede de amerikanske shakere, der lavede enkle møbler. Pindemøblerne ses også hos de store danske designere Børge Mogensen og Hans Wegner. Pindestolen blev elsket, fordi den var så enkel og delikat i sit udtryk.

“Windsorstolen” fra 1944 i lakeret bøg af Børge Mogensen.

De danske brugsforeninger FDB lancerede forskellige træmøbler efter 2. verdenskrig og viderebearbejdede den engelske Windsorstol. De danske møbelarkitekter var i dialog med historien og nyfortolkede disse møbeltyper. Den engelske Winsorstol fra begyndelsen af 1800-t. er ligesom mange ældre windsorstole udført af flere forskellige træsorter; sædet er af elm, mens resten er udført i asketræ.

Foto: Pernille Klemp

Stole af stålrør

Modsat den danske funktionalisme, der arbejdede i træ og genfortolkede gamle møbeltyper i nye, enkle udgaver, var dem, der kaldte sig modernister, optaget af at begynde forfra, at viske tavlen ren. Stål og jern var materialer, der var blevet brugt i industrien til jernbaneskin-

ner, lokomotiver og i bygninger af jern og glas i form af passager, drivhuse, funkishuse og skyskrabere. Mindre var bedre, og den nye, gode måde at bo på var spartansk. De nye møbler var tegnet af mennesker, der var intelligente, kolde og rolige, og som krævede rene linjer i deres boliger.

Den tyske designer Marcel Breuer tegnede i 1926 en frivingerstol, hvor sædet, som er skabt af rørplet, og hvor ryggen af sortmalet træ er placeret på bøjler af stål. Inspirationen kom fra cykelstyr. Det var chokerende nyt på dette tidspunkt, en provokation uden lige at bringe industriens kolde, maskinagtige materialer ind i det private rum. Det er også en stol, hvor man sidder på en søjle af luft, og stolen er et koncentrat af lethed. Efter Breuers frivingerstol af stål er der blevet skabt mange forskellige stole, hvor stål indgår som et vigtigt materiale.

Plastik og formskum

Plastik er et fantastisk materiale. Det kan formes til næsten hvad som helst. I 1930'erne kom en ny form for plastik på markedet i form af bakelit. Bakelit er et sort plaststof opfundet af kemikeren Leo Henrik Baekeland i årene 1907-1909. Man anså det for at være et mirakelmateriale, og ikke mindst opfinderne blev opfattet som troldmænd. Produkter af plast var billigere at producere end produkter af træ. Plasten kunne støbes i støbeforme, og produktionen kunne ved hjælp af maskiner mere eller mindre fuldautomatiseres. I 1950'erne og 1960'erne skete der en udvikling af plastik. Mange nye former for plast og formskum opstod, og det gav designerne nye muligheder. I den designretning, som kaldes Pop design, var der en stor kærlighed til plastik, tidens nye materiale. Verner Panton (1926-1998) tegnede i 1958 den stol, der skulle blive kendt som Panton-stolen. Stolen er kendetegnet både ved dens nytænkende brug af materialer og ved dens tendens til at kommunikere og handle om meget andet end funktion.

Gennem det 20. århundrede har mange designere haft en drøm om at lave en stol i ét stykke.

Som ung designer arbejdede Panton på Arne Jacobsens tegnestue, og han var bl.a. ansat, da Myren blev tegnet i 1952. Myren var Danmarks første industrielt fremstillede stol, og den blev lanceret som en stol i ét stykke. Først i 1960'erne lykkedes det Panton og den tyske møbelfabrik Vitra at skabe den verdenssensation, som Panton-stolen blev. Den er skabt i ét sammenhængende syntetisk materiale, i én sammenhængende form, og den blev færdigproduceret i én støbning. Det, der gjorde det muligt at fremstille stolen, var, at Panton begyndte at arbejde med et nyt materiale – plastik.

Marcel Breuer,
frivingerstol, B64,
stolen uden bagben
1931, producent:
Thonet AG. Materialer:
Forkromede stålrør,
bøgetræ, rørplet.
Foto: DMD

Verner Pantons
"S-stol" i krydsfinér,
Panton-stolen.
Design: Verner Panton
(1926-1998),
Foto: Pernille Klemp
1956/65. Designmuseum
Danmark.
Foto: Pernille Klemp

Plastikkens egenskaber blev i høj grad også bestemmende for, hvordan stolens udtryk blev. Materialet må i dette tilfælde siges at være en vigtig inspirationskilde til stolens endelige udformning.

Sækkemøbler – stole af tekstil

Sækkemøbler blev meget populære i 1960'erne. Det var bløde stole, som man kunne ligge og flyde i – og det var en del af ungdomsbevægelsens opgør med autoriteter. Stolen Sacco blev skabt af styrofoam skumspåner, og den er et billigt møbel i modefarver. Det er et møbel skabt til leg, afslapning og en spontan livsførelse. Et møbel skabt til en tid med syremusik, bevidsthedsrejser og alternative og antiautoritære tankegange. Den er farverig med sin røde pangfarve.

“Sacco” sækkestol,
1968. Design: Piero
Gatti, Cesare Paolini,
Franco Teodoro.
Produktion: Zanota.
Foto: www.architectonic.com

“Yesterdays news”,
1994. Design: Niels
Hvass, Pernille Klemp
Designmuseum
Danmark.
Foto: Pernille Klemp, DMD

Stole af pap og papir

Niels Hvass skabte i 1994 avisstolen “Yesterdays news”. En hvilestol med skammel. Den er lavet af gårdsdagens aviser. Den viser et snit i tiden. Det er en stol, der ligger et sted mellem kunst og design. Det er en fortællende stol, og den peger på, at vi som mennesker er fyldt med erindringer og historier. Stole plejer ofte at være håndfaste, men her er den skabt af noget så flygtigt og forgængeligt som en avis. Det er også et bæredygtigt produkt, da de gamle aviser ellers bare ville være blevet lempet ned i papircontaineren.

Frank Gehry Little beaver

Stole lavet af pap, der er eventyrlige og anderledes. Frank Gehry, som er en berømt arkitekt, der står bag en lang række spektakulære bygninger såsom Guggenheim i Bilbao, har arbejdet med pap som materiale i skulpturer og møbler. Han har bl.a. skabt skulpturelle

og organiske møbler af bølgepap og lim, der ligner en lille lodden bæver. I stolen arbejdede han med forskydning af formelementer, således at der ikke er nogen plane flader. Det er med andre ord en stol, der er kompleks i sin form og ulden i sin karakter på grund af bølgepappet, der har en levende struktur og tekstur. Det med den komplekse form, der skyder sig ind, er noget, man også kendte til i barokken. Årsagen var, at man i barokken i 1600-tallet opfattede verden som et kompleks.

Enevældig magt eller demokrati – set fra stolens perspektiv

Tronstol, bærestol, høvdingestol. Stolen har lige siden det gamle Ægypten og Romerriget været et symbol på status og magt. Stolen betyder rent fysisk, at man hæver sig over jorden. At stolen har noget med magt at gøre, kommer også til udtryk i sproget. Vi har domstolene, dvs. dem, der med loven i hånden har magt til at dømme andre. Vi har også udtrykket "at sidde for enden af bordet", på engelsk hedder det "chairman of the board", og med det mener vi en person, der har ret til at bestemme, og denne position er typisk knyttet til det at være direktør, chef, formand, skoleinspektør eller andre, der træffer beslutninger.

Klasseværelse på Munkegårdsskolen. Design og arkitektur: Arne Jacobsen. Arne Jacobsen tegner også skoleborde og katedre. I gamle dage sad eleverne sammen to og to ved skolepulte, og læreren sad ved et kateder, der var højere og større end elevernes skolepulte. Foto: Strüwing.

"A little Beaver".
Design: Frank Gehry
1980.
Producent: Vitra 1987.
Foto: Vitra

Den egyptiske foldestol er genfortolket af Ole Wanscher i 1934 efter en mere end 3400 år gammel stol fundet ved en udgravning i Theben i Egypten.
Foto: Wancher

Gennem historien har stole været for dem, der skulle hædres: kongen eller dommeren, læreren, faren eller moren. Dem, der var undersætter i kongehus, familie eller i den gamle sorte skole, sad på bænke. Sådan er det ikke mere. Eleverne og de studerende har fået deres egne stole, og stolene er blevet demokratisk udbredt. Det skete med de reformpædagogiske bevægelser. De italienske Montessori-børnehaver var blandt de første, der ud fra pædagogiske overvejelser benyttede lave stole og borde. I 1940'erne udformede man for første gang i Danmark voksenstole i barnestørrelse. Det var Alva Mygdal og Anne Marie Nørvig, der i bogudgivelser, foredrag og artikler argumenterede for vigtigheden af, at børn fik mulighed for at sidde ordenligt og blive selvhjulpne ved hjælp af stole og legetøj i deres egen målestok. Senere kom denne praksis også ind i de danske folkeskoler. Der var samtidig en række læger, der sagde, at stole skulle være i børnehøjde, og at de gerne skulle kunne vippe sædet, så der ikke blev lukket for blodtilførslen. Det hele hang sammen med den gradvise nedbrydning af autoriteterne og introduktionen af nye undervisningsformer, der blandt andet opfordrede til gruppearbejde eller plenumdiskussioner, hvor stole og bordopstilling kan være med til at understøtte en anden pædagogisk metode.

Tronstol med sølvbeklædning, udført af A.F. Holling i København 1740 til Christian 6.s audiensgemak på Christiansborg Slot. Rosenborg Slot – De Danske Kongers Kronologiske Samling. Foto: Rosenborg

Prangende tronstole

Stole er også tegn på social status, magt og hierarki. Solkongens stol var karakteristisk ved at være højrygget, rektangulær og i stive former og teatralisk dekoreret. Forbenene var ofte dominerende udført som løvefødder, og bagbenene var mere anonyme. Det er stole, der skal hylde herskeren. Det er typisk, at det er stolen, der dyrker facaden, at blive set forfra. Et andet eksempel på en tronstol er den, der er udført af A.F. Hoffing i 1740 i København. Sølv møblerne sym-

boliserede storhed, rigdom, pragt, magt og vælde. Sølv er et meget kostbart ædelmetal, og det er meget luksuriøst at lave en stol af sølv.

Høvdingestole

Andre steder i verden kender man også til hyldest af den eller dem, der sidder på magten, gennem en symbolsk brug af stolen. I Afrika, blev høvdingestole udbredt under det portugisiske kolonierredømme i 1700-tallet. Portugisiske handelsrejsende, bragte deres stoleidealer med til Afrika – i form af højrykkede stole i mørk træ og læder. Afrikanerne tog disse stole til sig, men omformede dem, så de passede til deres egen kultur. Deres høvdingestole er skabt af store blokke af træ og i stolen indgår en lang række af figurer, der refererer til afrikanske fortællinger og mytologi. Det er stole, der er en blanding af noget europæisk og noget afrikansk – det man også kalder en hybrid.

Den danske møbeldesigner Finn Juhl er blevet berømt for sine møbler og stole, ikke bare i Danmark, men også i udlandet. Han skabte i 1949 en stol af teaktræ og læder, som han kaldte for høvdingestolen. Det er en meget moderne stol, der kombinerer tæthed og tyngde med letsvungne linjer. Den var inspireret af moderne skulptur og objekter fra den indianske kultur samt den afrikansk-europæiske høvdingestol. Blandt andet symboliserer armlænets brede form en hestesadel. De tynde stave, som bærer ryglænet, og som ender i en slags lille "krog", refererer til en bue, mens selve ryglænets form kan minde om et skjold eller en høvdings fjerpragt.

Demokrati og stole

Ordet demokrati kommer af græsk 'demos', der betyder folk, og 'kratos', der betyder magt. Demokrati er en styreform, der giver folket borgerrettigheder og politiske rettigheder og står i modsætning til enevælde, hvor det er kongen, der er enehersker.

I Danmark er vi blevet berømt for vores demokratiske design. Det demokratiske design bygger på værdier, der på alle måder modsvarer tronstolene, der er pompøse, firkantede og opstyltede, fulde af magtsymboler og dekoreret med dyre og udsøgte materialer som guld, sølv, brokade, silke og diamanter. Tronstole er stole, der forherliger den enevældige konges magt, der behøver en iscenesættelse i form af pragtpaladser, pragtmøbler og forfinet, skræddersyet tøj af de dyreste og fineste stoffer. De demokratiske stole må nødvendigvis være funderet på noget andet end den enevældige magts symboler. Det, som var specielt ved de danske demokratiske møbler, var, at designerne var opmærksomme på nye teknikker og kunstneriske

Afrikansk Høvdingestol
fra Brooklyn Museum,
Kultur: Chokwe.
Materialer: Copper alloy,
skin, træGeographical.
Locations: Formentlig
Angola. Udførelsessted:
Demokratiske Republik,
Congo. Datering: Det
19 århundredes.
Foto: Brooklyn Museum

"Høvdingestolen".
Design: Finn Juhl, 1949.
Møbelsnedker:
Nils Vodder.
Materiale: Teaktræ,
læder.
Foto: DMD

former, men også respekterede det håndværk, som møbelsnedkerne udførte. Dansk demokratisk design er enkelt, ukompliceret, naturbunden, folkeligt. Det er møbler, der er upåfaldende, og som oftest funderet på møbeltyper, der har fundet deres form gennem en lang historisk proces, hvor erfaringer fra hverdagsbrug har justeret på deres udformning. Det kan ses i Wegners kinastol, hvor han har taget udgangspunkt i en af de smukke kinesiske stole. Det er møbler, der bygger videre på gode danske håndværkstraditioner. Det er møbler, der er gedigne og holdbare.

Den runde stol/The Chair blev hurtigt internationalt kendt, og den blev allerede i 1950 afbildet i det amerikanske blad Interiors. Herefter blev den en berømt eksponent for dansk kvalitetshåndværk i USA. Da John F. Kennedy og Richard Nixon kæmpede om titlen som USA's præsident i 1960, gjorde de det bl.a. i denne stol under de afgørende tv-dueller. Dette øgede naturligvis kun stolens status som et ikon for såkaldt Danish Design.

John F. Kennedy og
"Den runde stol"
"The Chair".
Design: Wegner.
Foto: PR Foto

Bæredygtige stole

Bæredygtighed handler om, hvordan vi omgås naturens ressourcer på en ansvarlig måde. Miljøet og naturens ressourcer kan ikke belastes i det uendelige. Ressourcer kan opbruges, det gælder f.eks. metaller, der er svære at udvinde, og enkelte metaller, der kun findes i begrænsede mængder. Produkter bliver til affald, og i stedet for at brænde affaldet af er det mest forsvarligt at kunne skille produktet ad og genbruge materialerne i nye produkter. Det kræver dog kreativ nytænkning at skabe bæredygtige produkter.

Den bæredygtige tankegang kan der arbejdes med på mange måder:

- Opgradering af noget gammelt til noget nyt
- Brug af materialer, der kan genanvendes
- Komposterbare materialer
- Brug af spild og affaldsprodukter til nye materialer
- Holdbare produkter – produkter af kvalitet
- Økologi

Mange af de danske designklassikere er bæredygtige stole.

"Mirra" stolen.
Design: Designergruppen Studio 7,5, Berlin.
Producent: Herman Miller, 2004.
Foto: Miller PR

Mirra-stolen

Mirra-stolen er et "vugge til vugge"-produkt fra Herman Miller, USA. Stolen kan adskilles, og dermed er den let at genbruge. Stolen kan skilles i samtlige bestanddele på fem minutter, 44 % af stolen består af genanvendte materialer, og 66 % af den brugte. Det betyder, at stolen, når den er slidt og ikke kan bruges mere, kan skilles ad, og at dens dele af plastik, stål, gummi m.m. kan genanvendes. Materialer som stål kan smeltes om, plastik kan også genanvendes, eller der kan bruges miljøvenligt plastik, der ikke forurener særlig meget, når det brændes af. Det har alt sammen noget med designet at gøre: At tingene kan skilles ad i enkeltdele, er utrolig vigtigt.

"Nobody Chair", 2008.
En bæredygtig stol.
Komplot Design.
Foto: Hay

Nobody Chair

Det er en stol fremstillet i én proces ud fra en formpresset polymer-fibermåtte på grundlag af brugte sodavandsflasker. Stolen er i ét stykke, selvbærende og uden brug af stativ i andre materialer. Den

er produceret af 100 % genanvendelige materialer, og der er ingen tilsætningsmaterialer.

Komplot Design, bestående af arkitekterne/designerne Boris Berlin og Poul Christiansen, der har skabt stolen, udtaler selv, at stolen kan ses som en "metafor for et overtræk".

En tom skal. Navnet Nobody Chair skal tages helt bogstaveligt – no body. Det er en stol uden krop, den er ren overflade. Ifølge Boris Berlin er den inspireret af en barndomserindring om overdækkede møbler i et sommerhus, hvor man tænker: Hvad gemmer sig nedenunder.

Et europalle-møbel.
Designidé: Studio
Mamma.
Foto: Design Squis

Selvbygmøbler – europallen er blevet smart

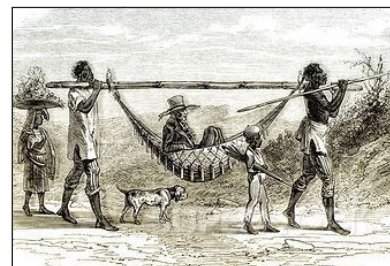
Idéen om selvbygmøbler ses hos den store møbeldesigner Gerrit Rietveldt, der udviklede stolen Rød Blå Stol i 1918, der udtrykte essensen af De Stijls filosofi – en samling kunstnere, der troede på, at design havde en åndelig dimension. Idéen var også at dele de kunstneriske koncepter ud til fælles deling. Rød Blå Stol er gået over i designhistorien, fordi den bryder med alle vante forestillinger om, hvordan en stol skal se ud, og så er den meget farverig.

I 1970'erne opstod der også en slags trend for selvbygmøbler, især i alternative miljøer som Christiania, Thy, i kollektiver eller familier, der var inspireret af alternative tankegange. Idéen var at have friheden til selv at forme sine egne møbler af meget billige eller gratis materialer. Det var et statement set i forhold til et samfund, der koncentrerede sig om forbrug og brug-og-smid-væk.

I de seneste år er det blevet smart at lave sine egne møbler af europaller. Europaller bliver brugt i forbindelse med transport af store genstande og er et lettilgængeligt produkt. Pallen er skåret i mål, der gør det muligt at bygge møbler af den eller anvende den til andre formål.

AFSLUTNING

Det var et lille udvalg af de mange forskellige stole. Stole er en nødvendig brugsgenstand, som bruges hver dag. Stole har personlighed og fortæller vigtige historier om samfundets udvikling og menneskesyn. Stole er også statusobjekter, der kan signalere magt og rigdom. Stole kan være enkle og brugsorienterede, eller de kan være et stykke kunst. Stole kan være fulde af alvor, magt og væld, eller de kan være demokratiske, dvs. at de også har en pris, der er til at betale, og at de er lavet af materialer, der kan holde i lang tid, at de er udført omhyggeligt, med godt håndværk og industriel produktion. I disse dage er behovet for bæredygtige løsninger sat på dagordenen, da vi ikke har ubegrænsede ressourcer. Bæredygtighed skal tænkes ind i et design lige fra starten, og bæredygtighed betyder, at der skal tænkes og udvikles ting på helt nye måder.

Caption: Historic drawing, 19th century, a Brazilian sedan chair with Indian sedan bearers, colonial era, 17th century.

Image Code: IBR-2305403.

Photographer:

H-D Falkenstein/ima.

Collection: imagebroker.

Rights Managed

ARBEJDSOPGAVER

- Skab en stol til dig selv, til dit værelse. Tegn en række skitser, og lav en model i pap, finer, plastik eller et andet materiale.
- Skab en stol til din mormor, mor, far eller en anden person, du kender godt. Tag udgangspunkt i personens smag og stil. Tegn en række skitser, og skab derefter en lille stol. Hvordan skal den se ud?
- Skab en bæk/stol til et udendørs, offentligt rum. Det kunne være Rådhuspladsen, parken, museets have, et torv. Hvordan skal den udformes, for at den passer ind i omgivelserne, og hvordan skaber du et møbel, der er stærkt og holdbart nok til offentlig brug? Tegn dette møbel.
- Prøv at lave en stol af genbrugsmaterialer, aviser, brugt plastik, tøjdyr, vinpropper, eller hvad du kan finde på.
En flydestol til en stor swimmingpool – hvordan kunne du udforme sådan en stol, og af hvilke materialer?
En moderne tronstol – hvordan skulle en moderne stol til dronning Margrethe se ud, hvis du kunne få lov at bestemme?

© Skoletjenesten
Designmuseum Danmark,
2014.

Tekst og redaktion:
Rikke Rosenberg (ansv.).

www.designmuseum.dk

www.skoletjenesten.dk